

ORIENTAL UNIVERSITETI

***RAQAMLI TILSHUNOSLIK VA
TARJIMASHUNOSLIK: ZAMONAVIY
TAHLIL, MUAMMOLAR VA
ISTIQBOLLAR***

FEVRAL 16-17, 2026

TOSHKENT

UO‘K 821.512.161

Mas’ul muharrir:

Mamataxunov Nozimjon - Oriental universiteti rektori

Ma’sul muharrir o‘rinbosari:

Nasirova Malika Oriental universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori

Tahrir hay’ati:

Nasirov Dilshod Oriental universiteti Tillar-2 kafedrasini mudiri, PhD.

Islomjonova Xazifa Oriental universiteti Tillar-2 kafedrasini professori.

Radjabov Nasir Oriental universiteti Tillar-2 kafedrasini professori.

Muratxodjayeva Feruzaxon Oriental universiteti Tillar-2 kafedrasini dotsenti

Tashpulatova Shirina Oriental universiteti Tillar-2 kafedrasini katta o‘qituvchisi, PhD.

Taqrizchilar:

Yuldasheva Nargiza O‘zDJTU dotsenti

Esanov Uktam Oriental universiteti Tillar-2 kafedrasini professori

To‘plamdan o‘rin olgan maqolalarning saviyasi, sifati va ilmiy dalillarning haqqoniyligi hamda mazmuni uchun mualliflar mas’uldirlar.

Ushbu to‘plam Oriental universiteti Kengashining 2026-yil “9” yanvardagi 7-sonli bildirigiga asosan nashrga tavsiya etilgan.

© Oriental universiteti, 2026

Маликова Нодира, Ходжалепесова И. // СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ОБРАЗА ЖЕНЩИНЫ В ДЕТЕКТИВНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКИХ И УЗБЕКСКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ).....	82
Malikova N., Khodjalepesova I. // EVALUATIVE VOCABULARY IN DESCRIBING FEMALE CHARACTERS IN ENGLISH AND UZBEK DETECTIVE NARRATIVES.....	85
Malikova Zuhra, Jalilova Gulchexra. // THE RISE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MACHINE TRANSLATION.....	90
Mashrabova Dilobarxon, Jakbarova Sevaraxon. // SUN'iy INTELLEKT VA RAQAMLI TILSHUNOSLIK: ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARNING YANGI BOSQICHI	95
Muhammadjonova M., Gulamjanova K.// INSON VA MASHINA TARJIMASI O'RTASIDAGI O'ZARO ALOQALAR HAMDA MUAMMOLAR.....	99
Murodova Mehribonu, Mamataliyeva Xulkaroy. // ZAMONAVIY TIL TA'LIMIDA KOLLABORATIV YONDASHUVNING O'RNI VA IMKONIYATLARI.....	103
Nasvaliyeva F., Gulamjanova K. // ONLAYN TA'LIM VA INGLIZ TILINI O'QITISHNING NAZARIY-METODIK ASOSLARI.....	107
Palvanova Shohista, Nizamova Salomat. // INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SINONIMIYA VA ANTONIMIYA HODISALARINING QIYOSIY TADQIQI.....	111
Rahimova Kamola, Tashpulatova Shirina. // A COMPARATIVE ANALYSIS OF PASSIVE CONSTRUCTIONS IN THE ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	115
Rahmatullayeva Gulbahor, Suyunova Maftuna. // ZAMONAVIY TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH AHAMIYATI.....	118
Rixsiyeva Shahzoda, Raximova Shodiyona. // KOREYS TILIDA HANJA ASOSIDA INSON TANA QISMLARI VA SOG'LIQ ATAMALARINING TAHLILI.....	121
Safarova Farishtamoh, Usmanova Gulrux. // SHAXS NOMLARINING LINGVOMADANIY MAZMUNI VA IJTIMOYIY- MADANIY FUNKSIYALARI.....	126
Sattorov A., Egamberdieva Sh. // THE ROLE OF IMPERATIVES AND MODAL VERBS IN ENGLISH AND UZBEK ADVERTISING TEXTS: A PSYCHOLINGUISTIC ANALYSIS	130
Shukurullayev Muhammadsodiq, Boboyeva Madina. // RAQAMLI TILSHUNOSLIK VA TARJIMASHUNOSLIKDA TA'LIM VA METODIKANING O'RNI	135
Sobirova Farida, Qudratova Muxlisa. // INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA VAQT KATEGORIYASINING TILSHUNOSLIKDAGI IFODALANISHI VA TARJIMADAGI QIYOSIY TAHLILI.....	140
Suvonqulova Nigora, Raxmatova Bahora. // INGLIZ TILINI O'RGANISHDA FONETIKANING O'RNI.....	145
To'lqinova Mahfuza, Saidova Maxsudaxon. // INGLIZ VA O'ZBEK BADIY DISKURSIDA DO'STLIK VA SADOQAT KONSEPTI: LINGVOKULTUROLOGIK YONDASHUV.....	148
Topvodiyeva Barnoxon, Adambayeva Nargiza. // FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING KOGNITIV ASPEKTDAGI CHOQ'ISHTIRMA TAHLILI.....	151
Toshpo'latova Solixa, Selma Ozan. // RAQAMLI KOMMUNIKATSIYADA TURK TILIGA XOS MUOMALA MADANIYATI VA MUHOJIRAT SHAKLLARI.....	155
Tokhliyeva Zahro, Isakova Nodira. // THE UNTRANSLATABLE MIND: A PSYCHOLINGUISTIC ANALYSIS OF CHARACTER CONSCIOUSNESS IN TRANSLATIONS OF "PRIDE AND PREJUDICE".....	159
Turdiyeva Munavvar, Adambayeva Nargiza. // BADIY MATNDA MUALLIF POZITSIYASI VA IJTIMOYIY TANQIDNING PRAGMALINGVISTIK IFODASI: SH.	164

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI SINONIMIYA VA ANTONIMIYA
HODISALARINING QIYOSIY TADQIQI

<https://zenodo.org/records/18622382>

Palvanova Shohista Atanazar qizi

Oriental universiteti 4 -kurs talabasi

@shohistapalvanova555@gmail.com

Ilmiy rahbar: Nizamova Salomat Usmanovna

Oriental universiteti, Tillar-2 kafedrası katta o‘qituvchisi

E-mail: salomat068@gmail.com

ANNOTATSIYA Mazkur maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi sinonimiya va antonimiya hodisalari qiyosiy-lingvistik nuqtayi nazardan tadqiq etiladi. Tadqiqotda leksik-semantik tizimning muhim komponentlari bo‘lgan sinonim va antonim birliklarning shakllanishi, semantik tuzilishi hamda funksional xususiyatlari tahlil qilinadi. Har ikki tilda sinonimlarning ma’no nozikliklari, uslubiy rang-barangligi va nutqdagi qo‘llanish doirasi aniqlanadi. Antonim birliklar esa qarama-qarshilikni ifodalashning asosiy vositasi sifatida ko‘rib chiqilib, ularning mantiqiy, semantik va pragmatik jihatlari yoritiladi. Qiyosiy tahlil jarayonida ingliz va o‘zbek tillaridagi sinonimiya va antonimiya hodisalarida umumiylik va milliy xususiyatlar mavjudligi aniqlanadi. Tadqiqot natijalari til tizimini chuqurroq anglash, tarjima amaliyoti va leksikografiya sohalari uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: *sinonimiya, antonimiya, leksik-semantik tizim, qiyosiy tilshunoslik, ingliz tili, o‘zbek tili.*

АННОТАЦИЯ В статье рассматриваются явления синонимии и антонимии в английском и узбекском языках в сопоставительном аспекте. Исследование направлено на анализ лексико-семантических особенностей синонимических и антонимических единиц, их структурных и функциональных характеристик. Особое внимание уделяется семантическим оттенкам синонимов, их стилистической дифференциации и роли в речевой коммуникации. Антонимия анализируется как средство выражения противоположных понятий и категорий в языковой системе. Сопоставительный анализ выявляет как универсальные закономерности, так и национально-специфические особенности функционирования синонимии и антонимии в английском и узбекском языках. Полученные результаты могут быть использованы в теории перевода, лексикографии и практике преподавания иностранных языков.

Ключевые слова: *синонимия, антонимия, лексико-семантическая система, сопоставительное языкознание, английский язык, узбекский язык.*

ABSTRACT This article presents a comparative study of synonymy and antonymy in English and Uzbek. The research focuses on the lexical-semantic nature of synonymous and antonymous units, examining their structural, semantic, and functional characteristics. Particular attention is paid to the semantic nuances of synonyms, their stylistic variation, and their role in

effective communication. Antonymy is analyzed as a fundamental linguistic mechanism for expressing opposition and contrast within the lexical system. The comparative analysis reveals both universal patterns and language-specific features in the formation and usage of synonymy and antonymy in English and Uzbek. The findings of the study contribute to a deeper understanding of lexical relations and are relevant to translation studies, lexicography, and foreign language teaching.

Keywords: *synonymy, antonymy, lexical-semantic system, comparative linguistics, English, Uzbek.*

KIRISH Leksik-semantik tizim tilshunoslikning asosiy obyekti bo‘lib, undagi sinonimiya va antonimiya hodisalari so‘zlar o‘rtasidagi ma’no munosabatlarini tushinishda markaziy o‘rin tutadi. Sinonimlar — ma’nosi bir-biriga yaqin, lekin uslubiy yoki kontekstual farqlarga ega bo‘lgan so‘zlar, antonimlar esa qarama-qarshi ma’noga ega bo‘lib, leksik tizimdagi mantiqiy kontrastni ta’minlaydi. Ushbu hodisalar tilning semantik boyligi va kommunikativ funksiyasini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ingliz va o‘zbek tillaridagi sinonimiya va antonimiya hodisalarini qiyosiy tahlil qilish til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni aniqlash imkonini beradi. Har ikki tilning leksik tizimi o‘ziga xos uslubiy, pragmatik va stilistik xususiyatlarga ega bo‘lib, sinonim va antonim birliklar orqali milliy tafakkur va madaniy qadriyatlar ifodalanadi. Shu bois, qiyosiy tadqiqot orqali har ikki tilning umumiyliklari va farqlari aniqlanib, leksik-semantik hodisalarning tilshunoslik nazariyasidagi ahamiyati oshadi.

Mazkur maqolaning maqsadi ingliz va o‘zbek tillaridagi sinonimiya va antonimiya hodisalarini qiyosiy nuqtayi nazardan tadqiq etish, ularning struktura, semantik va funksional xususiyatlarini aniqlash hamda natijalar asosida tarjima va lingvistik amaliyotga foydali tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqot natijalari leksik semantika, qiyosiy tilshunoslik va til o‘qitish metodikasi sohalari uchun ilmiy ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM Sinonimiya tilning semantik tizimidagi bir qator so‘zlar orasidagi ma’no yaqinligi hodisasi sifatida ta’riflanadi (Cruse, 2018). Ingliz tilida sinonimlar turli kontekstlarda farq qiladi va ko‘pincha stilistik, register va pragmatik nuqtai nazardan qo‘llaniladi. Masalan, *big* va *large* so‘zlari ma’nosi bo‘yicha o‘xshash bo‘lsa-da, *large house* va *big mistake* kabi birikmalarda ularning qo‘llanilish doirasi farq qiladi (Mourelatos, 2019). O‘zbek tilida sinonimiya ko‘pincha emotsional rang-baranglik va kontekstga bog‘liq bo‘lib, so‘zlarning nuqtai nazar, uslubiy, ijtimoiy va madaniy funksiyalari bilan chambarchas bog‘liq (Mahmudov, 2020, 145-bet). Masalan, “katta” sinonimi “ulug‘”, “yirik” kabi so‘zlar bilan turli kontekstlarda o‘zaro almashtiriladi, lekin pragmatik va stilistik jihatdan farqlar mavjud. Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, ingliz tilidagi sinonimlar ko‘proq individual psixologik yoki kontekstual farqlar bilan bog‘langan bo‘lsa, o‘zbek tilidagi sinonimlar milliy tafakkur va ijtimoiy madaniyatga ko‘proq moslashgan. Shuning uchun, tarjima jarayonida sinonimlarning kontekstual va pragmatik jihatlari muhim ahamiyatga ega (Sharifian, 2017, 97-bet).

Antonimiya — so‘zlar orasidagi qarama-qarshilikni ifodalovchi leksik munosabat bo‘lib, mantiqiy, semantik va pragmatik jihatlar bilan ajralib turadi (Gordon, 2016). Ingliz tilida antonimlar ko‘pincha ijobiy-salbiy qarama-qarshilikni aks ettiradi: *hot – cold, happy – sad, success – failure*. Ular matnda kontrastni yaratishda, ifodaviy vosita sifatida keng qo‘llaniladi.

O‘zbek tilida antonim birliklar ham qarama-qarshi ma’nolarni ifodalashga xizmat qiladi, lekin ko‘pincha ular milliy mentalitet va axloqiy qadriyatlar bilan bog‘liq (Yo‘ldoshev, 2021, 49-bet). Masalan, “yaxshi – yomon”, “oq – qora”, “kun – tun” kabi antonimlar shaxsiy va ijtimoiy qarashlarni ham aks ettiradi. Shu nuqtai nazardan o‘zbek antonimlarida semantik qarama-qarshilik bilan bir qatorda, pragmatik va ma’naviy rang-baranglik ham mavjud. Qiyosiy tahlil natijalariga ko‘ra, antonim birliklarning semantik mexanizmi har ikki til uchun universal bo‘lsa-da, ularning pragmatik va madaniy kontekstdagi qo‘llanilishi tilning milliy xususiyatlarini ochib beradi (Evans & Green, 2018, 234-bet). Sinonimlar: Ingliz tilida individual kontekstga moslashgan, o‘zbek tilida esa ijtimoiy va madaniy kontekst bilan uyg‘unlashgan. Antonimlar: Har ikkala tilda qarama-qarshilikni ifodalaydi, lekin o‘zbek tilida ular axloqiy va madaniy rang-baranglik bilan boyitilgan.

Shunday qilib, ingliz va o‘zbek tillaridagi leksik-semantik hodisalar nafaqat tilning o‘ziga xos xususiyatlarini, balki milliy tafakkur va madaniy qadriyatlarni ham aks ettiradi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, qiyosiy tahlil orqali tarjima, leksikografiya va til o‘qitishda samarali yondashuvlar ishlab chiqish mumkin (Gibbs, 2019, 89-bet; Yu, 2022, 212-bet).

TAHLIL VA NATIJALAR. Qiyosiy tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, ingliz va o‘zbek tillaridagi sinonimiya va antonimiya hodisalari tilning leksik-semantik tizimida turli funksiyalarni bajaradi. Ingliz tilida sinonimlar ko‘proq kontekstual va stilistik farqlarga asoslangan bo‘lib, ularning qo‘llanilishi shaxsiy tajriba va nutq maqsadiga mos keladi (Cruse, 2018; Mourelatos, 2019, 54-bet). Masalan, *big* va *large* so‘zlari o‘xshash ma’noga ega bo‘lsa-da, ularning uslubiy kontekstdagi qo‘llanilishi farqlanadi: *large house* va *big mistake*. O‘zbek tilida sinonim birliklar ko‘proq ijtimoiy va madaniy kontekst bilan bog‘liq bo‘lib, ularning pragmatik va stilistik xususiyatlari milliy tafakkur va madaniy qadriyatlarni aks ettiradi (Mahmudov, 2020, 145-bet). Shuning uchun tarjima jarayonida sinonimlarning kontekstual va pragmatik jihatlari alohida e’tibor talab qiladi (Sharifian, 2017, 97-bet). Antonimiya esa har ikkala tilda qarama-qarshi kontseptlarni ifodalash vositasi sifatida xizmat qiladi. Ingliz tilida antonimlar ko‘pincha ijobiy-salbiy qarama-qarshilikni aks ettiradi: *hot – cold*, *happy – sad*, *success – failure* (Gordon, 2016, 77-bet). Ular matnda kontrast yaratish, emotsional ta’sirni kuchaytirish va ifodaviy vosita sifatida keng qo‘llaniladi. O‘zbek tilida antonim birliklar ham qarama-qarshi ma’nolarni ifodalashga xizmat qiladi, lekin ular ko‘pincha milliy mentalitet, axloqiy va ijtimoiy qadriyatlar bilan uyg‘unlashadi (Yo‘ldoshev, 2021, 49-bet). Masalan, “yaxshi – yomon”, “oq – qora”, “kun – tun” kabi antonimlar shaxsiy va ijtimoiy qarashlarni ham ifodalaydi. Shu nuqtai nazardan o‘zbek antonimlarida semantik qarama-qarshilik bilan bir qatorda, pragmatik va ma’naviy rang-baranglik ham mavjud.

Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, ingliz va o‘zbek tillaridagi leksik-semantik hodisalar — sinonimiya va antonimiya — nafaqat tilning o‘ziga xos xususiyatlarini, balki milliy tafakkur va madaniy qadriyatlarni ham aks ettiradi. Ingliz tilidagi sinonim va antonim birliklar individual psixologik va kontekstual farqlarga urg‘u bersa, o‘zbek tilida ular ijtimoiy, madaniy va axloqiy kontekst bilan uyg‘unlashgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, qiyosiy tahlil tarjima, leksikografiya va til o‘qitishda samarali yondashuvlar ishlab chiqish, shuningdek lingvistik

tadqiqotlar uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega (Gibbs, 2019, 89-bet; Yu, 2022, 212-bet).

XULOSA. Mazkur tadqiqot ingliz va o‘zbek tillaridagi sinonimiya va antonimiya hodisalarini qiyosiy nuqtayi nazardan o‘rganish orqali leksik-semantik tizimning til va madaniyat bilan uzviy bog‘liqligini yoritib berdi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ingliz tilidagi sinonim va antonim birliklar kontekstual va stilistik farqlarga ko‘proq asoslangan bo‘lib, individual psixologik tajribani aks ettiradi. Shu bilan birga, o‘zbek tilidagi sinonim va antonim birliklar ijtimoiy, madaniy va axloqiy kontekst bilan uyg‘unlashgan bo‘lib, milliy tafakkur va madaniy qadriyatlarni ifodalashda muhim rol o‘ynaydi. Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatdiki, har ikki tilning sinonimiya va antonimiya tizimi universal semantik mexanizmga ega bo‘lsa-da, ularning pragmatik va madaniy kontekstdagi qo‘llanilishi tilning milliy xususiyatlarini ochib beradi. Bu hodisalar tarjima, lingvistik tadqiqotlar, leksikografiya va til o‘qitish sohalarida amaliy qo‘llanilishi mumkin.

Tadqiqot natijalari tilshunoslik nazariyasi va qiyosiy til tadqiqotlarida yangi metodologik yondashuvlarni ishlab chiqish, sinonim va antonim birliklarni chuqurroq tahlil qilish hamda milliy tafakkur ifodalarini lingvistik vositalar orqali anglash imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, emotsional va stilistik nozikliklarni hisobga olgan holda tarjima va matn ishlab chiqish jarayonlarini yanada samarali qilishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Cruse, D. A. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. — Oxford: Oxford University Press, 2018. — pp. 101–135. info@oup.com
2. Mourelatos, A. P. D. Lexical Semantics and Synonymy in English. — Cambridge: Cambridge University Press, 2019. — pp. 45–68. journals@cambridge.org
3. Mahmudov, N. O‘zbek tilida leksik va semantik tadqiqotlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. — pp. 134–156. n.mahmudov@uzlang.uz
4. Yo‘ldoshev, B. Emotsional birliklarning lingvokulturologik talqini. — O‘zbek tili va adabiyoti jurnali, 2021, №3, pp. 45–52. uztiladabiyot@academy.uz
5. Gordon, E. Antonymy and Lexical Relations in English. — New York: Routledge, 2016. — pp. 77–102. info@routledge.com
6. Sharifian, F. Cultural Linguistics: Cultural Conceptualisations and Language. — Amsterdam: John Benjamins, 2017. — pp. 89–120. info@benjamins.nl
7. Evans, V., Green, M. Cognitive Linguistics: An Introduction. — Edinburgh: Edinburgh University Press, 2018. — pp. 221–260. v.evans@westminster.ac.uk
8. Gibbs, R. W. Metaphor Wars: Conceptual Metaphors in Human Life. — Cambridge: Cambridge University Press, 2019. — pp. 67–101. rgibbs@ucsc.edu
9. Yu, N. Embodiment, Culture, and Language: Metaphors of Emotion Across Languages. — Berlin: De Gruyter, 2022. — pp. 203–230. info@degruyter.com